

Тези спомени са останали в паметта на хората, които твърдят, че е било истина. Те са ги чули или са препредавани от близки роднини или приятели, които са били в жив контакт с четата на братя Кърай и са очевидци на станалото. Преданията се предават устно от поколение на поколение. Главните герои в тях са от ромски произход. Те били прочути от Дунава през Делиормана, Тузлука, Герлово, Заара - ова, Бакаджиците, Хасковско и още на много места.

Първи спомен

от с. Желязковец,

/Разказ на дядо Хюсеин Ахмедов Исмашов - 70-годишен, Самушко, по род от с. Капитан Петко Шуменско/

Момите прапрадядовци и баби не са от тук. Но от страна на рода на майка ми, които са дошли през Котленския проход при голямото преселение от земята Рум са всички големи борци. Моя прадядо Юсуф Пехливан бил много известен в Делиормана, та чак и в земята Рум. Той е споменаван в устата на хората, като един от най-добрите борци. Имал победи над най-известните турци борци. След като ги побеждавал по време на алая, към края когато стигнал до най-добрия пехливан турчин, отстрани турците вагели пищови и го заплашвали устно, че ако победи ще се прости с живота си и той с голяма болка в сърцето давал победа.

По това време в нашите земи се подвизавали чета разбойници, които се криели из Омурташкия балкан, но района на шетането им били от двете страни на Балкана, та чак до Хаскьой. Главатарят се казвал Сабри Кърай. С него били и братята му Ахмед Кърай, Али Кърай и още други хора. Правели обори по пътища и боази и после изчезвали из Балкана. Един ден моя дядо Юсуф, който е бил дядо на дядовците ми, не се помни чак до къде стига, като се връщал от мазни борби от много далеч, от Огринско, минал през Хаскьой. Спрял се до една голяма чешма извън селището да почине, под големи криви круши. Направил юлен намаз /обедна молитва/ хапнал и легнал да поспи. В това време Сабри Кърай с хората си били скрити в гюрлюка и го наблюдавали. Видели го, че е едър, голям мъж. Един от хайдутите се възлегал и го познал, че е Юсуф Пехливан - непобедимия от Делиормана. Един от хората на главатаря Кърай казал:

-Юсуф Пехливан се връща от мазните борби /гюреш/. Сигурно има пари. Да отидем и да му ги вземем.

Тогава Сабри Кърай го посъветвал да отиде да вземе парите, но първо да го събуди. Рекъл още:

- Ако ги вземеш като е буден, всички ще са твои, няма да делим.

Хайдутинът отишъл, събудил го. Юсуф Пехливан казал:

- Остави ме да се облека!

Докато се обличал, взел пояса си и го хвърлил в лицето на непознатия. Хванал го с ръцете си здравил като керпедени и го завързал с пояса. Тръшнал го на земята и го погледнал в очите. През това време групата останали хайдутини се приближили и отдалеч викали:

- Юсуф Пехливан, не се плаши! От нас лошо няма да видиш!

Отишли при вързания си ортак и подигравателно го попитали дали е взел парите. Помолили бореца да го развърже и пусне. Сабри главатарят казал на бореца Юсуф:

- Ако ти тежи нещо, ако те мъчи нещо кажи. Ще ти помогнем.

Борецът изплакал мъката си:

- Сила имам, но не мога да я използвам, както аз искам. Заплашват да ме убият, ако победя. Сабри Кърай рекъл:

- Сега, където и да ходиш по пехливанлък първо идвай на тази чешма. Постой, постой, ние ще те видим и ще дойдем. Ще ти дадем китаб и с него ще се бориш свободно.

След този случай пехливанът винаги идвал до чешмата и се снабдявал с такъв китаб. С та-

зи хартия, която носел със себе си, той в самото начало на борбите, било на сѐа била богат човек, на големи празници, на раждане на дете на богат човек и сѐонет /ритуално обрязване/ го давал на отговорник на турално пехливанларън дегеси - най-възрастния и най-известния борец/. Той го прочитал пред всички преди началото на борбите. Там пишело следното: "По време на алая, ако някой заплаши Юсуф Пехливан, да знае, че вечерта ще ни посреща

Сабри Кърай

ромско предание

© Художник Цветомира Димитрова

като гости. Подпис - Сабри Кърай./

Дядо ми преди да влезе в схватка казвал на глас, че го прави в името на Сабри Кърай. От този момент нататък моя прадядо никога не е бил заплашван и винаги е бил първенец. До преди 50-60 години възраст се подмяташе такава хартия, но после се изгуби някъде.

Втори спомен

/Разказ на дядо Мехмед Исмаилов Кало /Каяо-мил, хубав, скъп/, 80-годишен, живее в с. Желязковец, Самушко по род от с. Трем - Орманкьой Шуменско/

Едно време имало такива хора, нещо като хайдутини ли, като бандити ли или като закрилници на бедните. Братя Кърай, начело със Сабри Кърай и други хора правели обори из проходите, пътищата, боазите, край големите чешми, воденици и отдалечени ханове. Вземали парите на богатите и ги раздавали на бедните. По кое време е било никога не знае. По време на нашите праотци в далечни времена ще да е било. Тогава горите са били много гъсти. Птищата много прашни и страшни.

Хората се делили на добри и лоши.

Едни бедни хора живеели в Омурташкия балкан и трябвало да направят сватба на сина си. Ходили при роднини по различни села, за да им дадат в заем пари. Никъде нямали късмет. Останало само едно село накрая, където имали роднини, но още не били ходили. По пътя дядото и бабата си говорили така:

- Ако тези хора не ни дадат пари, как ще направим сватбата? Ще продадем биволицата и ще оженим сина си. Друг начин няма. Без биволицата ще сме като без ръце, очи и уста, но сватба ще направим.

Като си приказвали изведнъж срещу тях изскочили страшни мъже с оръжие. Единият се обърнал и извикал:

- Къде сте тръгнали дъма старци, без да ви е страх по тези пътища?

Дядото се затлохкал. Бабата се завайкала. Разказали патилата си на непознатите. Мъжът запитал:

- Е добре, ами ако не ти дадат пари какво

ще правиш?

- Ще продадем биволицата - рекъл дядото.

- А с какво ще си храниш семейството после? - възкликнал горският човек.

- Няма как! Сватба на син се прави или се умира - проплакал старецът.

- Дядо, знаеш ли кой съм? Аз съм Сабри Кърай, а това са хората ми.

Дядото и бабата се спогледали и устата им пресъхнали на часа. Сърцата им забили лудо. Краката им се схванали. Били чували за страшния хайдутин, какви ли не работи.

- Аз ще ти дам пари за сватба. Но в петък вечерта /последния ден на сватбата - навремето се правели сряда, четвъртък и петък/ преди младоженците заедно да влязат в брачната стая ще доведеш сина си и булката, ей там, в онази гора. Виждаш ли я? Съгласен ли си?

Дядото и бабата се съгласили и вземали парите.

Започнала сватбата. Но старецът през цялото време стоял замислен, вместо да се весели. Защо ли трябва да ходят на това страшно място. Сабри Кърай имал лоша слава. Но няма как. В петък сутринта булката и младоженецът отишли в гората. Среждали се с хайдутите. Младоженците им целунали ръцете и всеки от хората на Кърай ги дали по нещо. Накрая Сабри Кърай поставил наниз от алтъни на шията на булката. Така младото семейство забогатяло. На изпращане, Сабри Кърай ги изпратил до края на гората и им казал:

- Бъдете спокойни! Живейте справедливо според Божиите закони.

Благословил ги. Пожелал им щастлив живот и много деца и те си тръгнали по живо и здраво към дома по пътя. След като се отдалечили, един от хората на Кърай взел да мърмори нещо. Тогава Сабри Кърай му викнал да го каже на висок глас пред всички. Хайдутинът изсъскал ядно:

- Тази сутрин кѐносаното агне само дойде при нас, а ние изтървахме крехкото месо.

Главатарят се обърнал. Погледнал го спокойно и му рекъл с равен глас:

- А, нищо не си изтървал. Ето, виждат се още в далечината.

Мъжът скочил и хукнал след тях. Сабри Кърай вдигнал кремъклийката и го застрелял в гръб. Изведнъж всички се снелили и замълчали. Той се обърнал бавно към тях:

- Видяхте ли хубаво? А сега си помислете. На мен такива хора не ми трябват.

Седнал до едно дърво с гръб кам четата и се умислил.

Той собствената си сватба никога нямало да види...

Из книгата на Димитър Петров и Свилен Маринов "Върти се мое колело, не спирай..."